







DE  
GERMANY REGA FERREAS  
OBSERVANTIA

II. T. VI. VOGEL & GRESCHKE  
DISSELTATIONI INAVGVRAALII  
PRAEMISSA

IN SPERNDI  
DOCT. GERM. M. B. V. G. S. I. V. M.  
1784

IOHANNES KRUGER, CO. PUBLI.

M. B. V. G. S. I. V. M.

BY OFFICINA P. B. H. O. P. S. I. V. M.

1784



Ἄριστον ἀνδρὶ κτήμα, συμπάσης γυναι.  
Γου γὰρ ἢ κακοῖσι καὶ νοσοῖσι ποσει  
ἔδισον εἶσι, δ' ὀρεαὶ' ἢ οὐκ ἀλάως.  
Ὀργῆ ἴε πρῶτοντα καὶ δυσδουμῶν  
ψυχῆν μεδίσσασα ἔδου, καὶ ἀπαῖλα φίλων.

*Euripides apud Stobaeum.*

**I**nter nobilissimos quibus optima natura nos beavit sensus, eximior sine dubio sensus pulcri est, qui, quantacunque sit de eo eiusque effectibus sententiarum varietas, primis tamen et praestantissimis eorum qui intellectu ac voluntate instructi sunt affectionibus, iure quodam suo annumerandus est. Quemadmodum vero omnia, quae in oculos incurrunt, formae humanae pulcritudine longe superantur, ita et nihil, experientia quotidiana teste, est, quod animum tam fortiter feriat, tantaque voluptate perfundat, quam formosi corporis humani conspectus; nec ulla, quae non idem sentiret, per totum quam late patet terrarum orbem, huedum reperta est natio. Qua in re quamvis ex varia animi corporisque conditione multum oriatur discriminis, illud tamen inter omnes constat, naturam, quid efficere possit, in homine, praesertim feminei sexus, videri expertam, et

A

medium

medium quasi inter pulcritudinem coelestem terrestremque voluisse constituisse. Quid mirum igitur, a plurimis gentibus, pulcro corpori, nobilem quoque mentem coniunctam esse, existimantibus, sexum muliebrem, tanta fuisse religione cultum; quid mirum inter veteres adeo Gallos concilium feminarum existisse, penes quod de rebus gravissimis, ad rem publicam pertinentibus, iudicandi erat facultas. Nec dubitari potest, quin, quo maior feminis in gente quadam habeatur honos, innocentiores sanctioresque evadant iuvenes, tranquilliores mitioresque senes. Quum enim viris, utpote ad maxima et gravissima quaeque natis, mores rigidi a natura inditi sint atque feroces, feminarum id esse videtur, ut hos emolliant, nec nimis efferari patiantur. Cui rei quantopere inferant, historia omnium temporum testatur, innumeris exemplis docens, eas nationes, quae sexui muliebri debitum honorem denegent, et ad feruarum conditionem ac nuda ministeria eum detrudant, humanitatis, morumque comitatis plane expertes esse. Contra, quibus ab ineunte aetate honesta cum honestis feminis familiaritate uti contigit, nae! isti genii teneritudine, morumque elegantia et castitate, satis se omnibus commendari, sentient.

Quid enim, ut ad maiores nostros propius accedamus, fuit aliud, quod tam valida atque vasta veterum Germanorum effectit corpora, vigoremque eorum ad summam usque senectutem conservavit? Quamvis enim negare non ausim, rationem et genus vitae, quod inter illos obtinuit, multum ad hoc profuisse, id tamen facie mihi largientur omnes huius rei non ignari, adolescentiam eorum caste sancteque peractam, et omnino reverentiam, quam feminis exhibebant, vel inprimis huc referendam esse. \*)

Sane

\*) Praeclare eam in rem Tacitus de mor. Germ. cap. 20. *Sera iuvenum Venus, eoque inexhausta pubertas, nec virgines festinantur; eadem iuventa, similis proceritas. Parec validaque miscetur, ac robora parentum liberi referunt.*

Sane pulcritudine virginum suarum adeo capti erant veteres Germani, ut contumelia illas afficere, religioni sibi ducerent, ut dulcia coniugii vincula summum virtutis bellicae praemium arbitrarentur, et huic solum intenti, in densissimas hostium cateruas irruerent, pro patria spondisque vel victoriam reportaturi, vel honestam mortem occubituri. Neque, si ignaviam excipias, ab ullo vitio magis abhorrebant, quam ab impudicitia; fortitudinem patriae, pudicitiam feminae dicantes. Tam altas in animis eorum admiratio pulchrae formae radices egerat, tanto honore summam in his terris venustatem prosequerentur! Eo iniquior merito habenda est accusatio doctissimi caeteroquin episcopi *Sidonii Apollinaris*, Germanorum animi sensa aequae ac corpora, rigida affirmantis; quod ipsum tamen ut ex alio loco patet, nonnisi de violato decoro et de subtiliori sensu gustuque pulchri intelligendum esse vult.

Agite igitur Viri Doctissimi! immoremur huic rei paululum, operae enim pretium facturus videor, si.

*De Germanorum erga feminas observantia*

pro temporis ingeniique modulo, ad Vos verba fecerim. Adolescentibus quidem, haud equidem ignoro, rectius ea dicerentur quam viris; sed quidni etiam viros, olim adolescentes, harum rerum saltem meminisse gaudeat?

Historiam intentiori cura percurrenti ignotum esse non potest, plurimas gentes incultas id demum pulchrum existimare, quod splendore quodam hilarique colore conspicuum oculos percellit, illam vero pulcritudinem, quae proportionem aut comparationem cum aliis rebus instituta efficiatur, plane ignorare. Quod quamvis experientia constat, tamen de maioribus nostris non omnino affirmari potest; quippe qui pulcritudinem formae humanae in lineamentis maioribus, a regula tamen non abhorrentibus, oculis claris atque caeruleis, capillis promissis flavisque, cute candida, habitu denique corporis graciliori solummodo positam esse arbitran-

A 2

traren-

trarentur; cui quidem rei quotidiano aspectu ita adfueuerant, vt non facile inueniretur, qui aliter sentiret. Romani, ex quo primum Germanos nosse, et quamuis multos eorum in captiuitatem abduxerint, magni aestimare coeperunt, flauis eorundem capillis mirifice delectati sunt; feminae autem eorum, timentes sibi a venustate captiuarum, quod natura denegauerat, arte sibi comparare conatae sunt. Qui mos quum multorum iudicio atque imitatione comprobaretur, sensim sensimque apud omnes pene inualuit, et facie *germana*, siue oculis caeruleis capillisque flauis insignem esse, vnum idemque fuit. *Ausonius* igitur quum *Bisfulae*, virginis *sueuicae* adulatorem vellet agere, nil ad eam rem aptius dici posse ipsi videbatur, quam si linguam *romanam*, faciem autem *germanicam* ei tribueret. Quin imperatoris *Fridericus III.* temporibus, ea demum inter Germanos pulcerrimae nomen meruit, quae flaua coma emineret. Felices, terque quaterque beati sibi videbantur puella flauicoma, quam et ante et post celebratas nuptias summa reuerentia, tererrimoque inde affectu prosequerantur, externam eiusdem venustatem, vtpote multarum aliarum virtutum longe maioris pretii comitem et indicium, in summis deliciis habentes.

Ne tunc quidem, quum congregiendum ipsis cum hoste erat, dulcissimarum coniugum immemores, bis videbantur mori; si in acie cadentes, ab iisdem essent remoti. Nam vt imbelles et ignaui de amore cogitantes magis etiam effeminantur, isti vero, quibus feroces sunt animi, plus virium ab ea re mutuari solent, ita et maiores nostri conspectu feminarum, magis quam carminibus bellicis et barditu, ad fortitudinem excitati, quum ab irruente hoste vrgerentur, et iam fugae locum circumspicerent, ab vxoribus castigati, reprehensi atque excitati, nouis animis proelium capebant, non nisi victores ex eo redeuntes. Quodsi vero vulneribus obsiti ab hostibus essent prostrati, in ipso mortis articulo, quicquid supererat virium colligebant, vt  
matres



matres & coniuges, vulnere magnitudinem numerumque finientes, possent exaudire. \*) Ex quo quanti fecerint feminas, cuius facillimum erit intellectu.

Minime igitur dubitauerunt Germani, ad ardua quaeuis periculorumque plena se accingentes, comites secum ducere vxores, ad quas cum secundarum tum aduersarum rerum acquam pertinere partem arbitrantes, in conspectu earundem mortem occumbere, dulce & decorum rari sunt. Nec facile Germanorum quisquam id consilii daturus fuisset, cuius referente Tacito \*\*) *Seuerus Caecina* auctor fuit, „ne quem in proelium iturum vxor comitaretur.“ Persuaserat enim sibi dux iste Romanorum, inesse mulierum comitatu, quae romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuertant. Germani contra iure quodam suo gloriari potuerunt, se feminarum aspectu animos magis viriles sumere, quam debilitari.

Atque ea obseruantia bellicosissimae Germanorum feminae, quae subsequenti tempore laesum honorem etiam certamine singulari — *Duell* — reparare non dubitarunt, dignissimae sane fuerunt. De quo haud facile quisquam dubitavit, qui rarum illud aliisque nationibus inauditum plane amoris coniugalis exemplum, a Germanorum vxoribus in tristissima clade, qua *Cimbros Teutonesque* affecit *Marius*, editum, animo perpenderit. Quo tempore exconiunctis vehiculis propugnacula, praeter canes mulieres defendisse legitimus, quae, quum nec diutius resistere, nec a Romanis impetare possent, vt inter virgines Vestales coopiarentur, ne captiuarum corpora lascivi victores profanarent — libertatem ante

A 3

vitam

\*) Ad matres, ad coniuges vulnere ferunt, nec illae numerare aut exigere plagas possunt. Tac. 1. a. c. 7. Quasi taxare, verba Gronouii sunt — ac plus aut minus virtutis in illis agnosceret.

\*\*) Annal. 3, 33.

vitam, pudicitiam ante vtrumque ponentes — manus violentas sibi ipsae iniecere. \*)

Quid mirum igitur, inclinatas Germanorum acies feminarum pertinacibus precibus, pectoribusque nudatis saepenumero esse reuocatas, & omnia quaeque maluisse experiri, quam vt carissima ista pignora, diro victoris arbitrio permitterent. Vsu enim cognouerant Germani, quam tristes captiuarum inter effeminatos Romanos fors esset, quod quidem eo magis exultabant, quo maiori religione ab ineunte adolefcentia pudicitiam seruauerant. *Intra annum vicefimum — Iulii Caesaris verba sunt — feminae notitiam habuisse, Germani in turpissimis habent rebus.* — Quid? quod fidem coniugibus debitam tam sancte custodire, vt sponsalia secunda in turpibus & minus honestis referrent, quod nobilis excelsique animi argumentum esse, omnino existimo. Inde paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena praesens & maritis permilla. Accisis crinibus — quae summa apud eam gentem putabatur ignominia — nudatam, coram propinquis expellebat adulteram domo maritus, ac per omnem vicium verberibus agebat. Quod genus poenae — vt in III. *Schmidii* historia Germanorum legere est. — *S. Bonifacius* suo adhuc tempore apud Saxones obtinuisse, scribit, qui hoc non contenti, capitis etiam, vti plures Germanorum populi, in adulterio deprehensas damnabant.

Veteres profecto Germanos non tam leuiter quam alias incultas gentes, ex quibus Saracenos nominasse sufficiat, de matrimonio

\*) Idem fecisse *Cenno*s, Celtarum gentem, auctor est *Dio Cassius* in excerpt. *Vales.* L. 77. Τυτων — Cennozum puta — γυναικες αλυσοι απο τωι Γερμανωι, ερωτησαντος αυτου τωι Αντωνιω, ποτιρον προδραμι η φορεθραι βιλοντικι, τωθ' ειλοτο επιτ' απεμποληθεισαι, πασαι μιν εαυται, ειτι δε αι και τα τεκνα απεκτηνωι.

monio cogitasse, certum est. Hi enim, teste *Ammiano Marcellino*, \*) uxores ad tempus tantum conducebant, quae quidem, ut iusto matrimonio, non Venere vaga iungi viderentur, dotis nomine maritis hastam & tentoriam offerebant, ab iisdem vero, si minus sibi probarentur, iterum discedebant. Ipse *Tacitus* \*\*) testimonio satis honorifico commendat Germanos, quod religiosa sanctaque ipsis fuerit matrimoniorum custodia. „*Seueva illic matrimonia; nam prope soli barbarorum singulis vxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur.*“ Quin post multorum adhuc seculorum decursum, auctores *Speculorum*, Papae id adeo potestatis tribuunt, ut si quis Imperator coniugem deseruisset, excommunicationis sententia eum posset ferire.

Germani, in facinorum vindicta alias mirissimi, mores impudicos grauissimis poenis coercuerunt. Corpore infames, raro effugiebant supplicium. *Publicatae pudicitiae*, ut ait *Tacitus*, *nulla venia*. Qua re etiam factum est, ut tori sociam, quam raro apud externos, semper pene apud populares quaerent, sibi delecturi, formae elegantioris, iuuentutis, diuinarumque — ignoti apud eos nominis — non tantam, quantam morum innocentiae, haberent rationem. *Nemo illic vitia ridebat, nec corrumpere Et corrumpi seculum vocabatur*. *Tac.* \*\*\*) Sane tantum abfuit, ut Germani nuptiis opes quaerent, ut potius in libris chroni-

\*) Hist. lib. 14. c. 3.

\*\*) De mor. Germ. c. 18.

\*\*\*) Inprimis huc referenda verba illa *Loctenii* in Antiq. Sueo-Goth. lib. 1. c. 1. „Mos in boreali gente inualuerat, ut tunc illustres iuuenes, praesertim regii sanguinis, non externo decore turpue lasciuia, aut ingenti vi pecuniae, sed *dote animi* pulero facinore spectata, sibi regiarum & generosarum virginum nuptias conciliarent.“

cis etiam medii aevi, virginem emere & virginem uxorem ducere, vno eodemque sensu occurrant. Ita, vt vno alteroue tantum exemplo ad eam rem comprobendam vtar, in factis *Lampurgenibus* haec verba leguntur: *Die eine Tochter Iobanna kaufte Herrmann zu Hessen; die ander Tochter kaufte ein Herr von Henneberg in Sachsen Land. Mehr denn zwanzig labr nach Graf Iohann (von Nassau) Tode kaufte der Junker Philippus ein Weib von Spangenberg; vt illa taceam, quae Saxonum Burgundionumque leges multo antea ea de re constituerunt. Totam vero illam vxorum coemptionem imaginariam, solennitatis tantum causam factam fuisse, vt tanquam arrha & vinculum matrimonii esset futuri, & tironibus notum est.*

Quamvis vero ista erga feminas obseruantia, in bonas nationis mores, qui plus ibi valebant, quam alibi bonae leges, transtulisset, maritosque affabiles, benignos, liberales, honoris libertatisque avidissimos reddidisset, tamen ab ipsa etiam religione aliquid praesidi eam rem mutuatam esse, infortias ire nemo potest. Diuini enim futurorumque praesagi aliquid inesse crediderunt feminis, & ob id ipsum consilia earundem spernere aut praecepta earum negligere non facile sustinuerunt. Et quot quaeſo fuerunt, qui *Veledam*, celebratissimam illam inter *Bructeros* virginem, diuino tere honore prosequerentur? *Veledam* dico, cui nationes ad Rhenum inferiorem positae, in rebus grauissimis eo ipso tempore morem gesserunt, quo, ne Romanorum imperata facere cogerentur, cruentissimis proeliis decertarunt. Et quanta fuit reuerentia, quam multo ante habuerunt *Aurimiae*, *Gannae* & quibusdam aliis, quarum fatidica arte ipsi Romanorum imperatores vti non dubitarunt. Quantae autem feminarum fuerint partes in rebus ad rem publicam pertinentibus, memoratu dignissimum apud *Polyaenum* existat locus. \*) *Celti* — quo nomine Ger-

mani

\*) Κατα τὴν αἰσὶν ἢ ἐμφυλίῳ ἢ διὰ καὶ ἐς πολλοὺς ἀπολισμῶν, αἱ γυναῖκες αἰτῶν αἰσῶν τῶν περὶ αὐτῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ διήτησαν, καὶ διακρίναν, ὡς τῶν ἀρχαῶν φίλων

mani etiam comprehenduntur — intestina seditione laborabant. Qui quum iam ad bellum arma sumissent, uxores eorum se inter medius acies opponentes, criminibus deprecabantur, & transegerunt, ut viri in gratiam redeuntes, litem deponerent. Et vicatim, oppidatimque in postevum, si quando Celti consilium ineunt, de bello, de pace, aut etiam ulius, quae communiter ad ipsos aut ad socios pertinent, singula de mulierum sententia administrantur. In foederibus igitur cum Annibale factis continetur, si de Carthaginensibus Celti conqueruntur, equitum praefectos & duces litem dicenturos: sin de Celtis Carthaginenses, iudicaturas Celtorum mulieres.

Atque ob id ipsum nemini mirum videbitur, quod illa feminarum in rebus ad civitatem religionemque spectantibus auctoritas, sensim sensimque ad superitionem flexerit gentis animos. \*) Fuerunt inter illos quaedam gentes, a quibus feminae, penes quas erant vaticinia & sacrificia, nunquam discederent. Quo factum, ut *Arionisius*, Sueutorum rex, quum feminae, quas di-

uina-

γενόμενος διάλλαγμα παύσασθαι, και κλέει οικίας και κλέει πολεις· αυδής ειποτα Κελται βουλευσειη παλαμν περι και ειρήνης, η των αλλων ουκ κοινα προς αλληλους, η τις συμμικτος, εκαστη γυναικη των γυναικων, εβραβευστο· εν γυν ταις προς ανδραν συδηκαις γερραπλαι, Κελταιν μει εγκλητων Καρχηδονιαις, τας Καρχηδονιων ιππαρχους και στρατους ειπαι δικαστας· ην δε Καρχηδονιοι Κελταις εγκλησαι, τας Κελτων γυναικας δικαζειν. *Strategem. lib. 7. cap. 50.*

\*) Αυαντες γαρ της διειδαμειας αρχηγους αιονται τας γυναικας· αυται δε και και ανδρας προκαλυται προς τας επαλειν θεραπειας των θιον, και βοητας και ποτιματους — Tantam matronae Getarum religionis habuerunt curam! — σαραιοι δε ειτις μιας καθ' αυτου ζων ενισκικται τριτος. *Sarab. Geogr. L. 7.*

B



uinationis causa secum duxerat, ipsi interdicerent, ne ante ortum nouilunium decernerent, occasionem exoptatissimam cum Romanis, *Julio Caesare* duce, deproliandi, e manibus eripifibi pareretur. \*)

Quodsi victores obsides Germanis imperarent, virgines nobiles, utpote firmissimum datae fidei vinculum, ad eam rem sibi experierunt. Pari modo Germani, ad praeclara facinora suos excitaturi, vel hostium ferocissimum quemque in acerrimo victoriae cursu remoraturi, feminarum ministerio vsi sunt. Sic *Druso*, sanguinem gloriamque sitienti, quum in vltima ac celebratissima, quam susceperat, expeditione, per Cattorum fines fagorumque siluam ad Visurgim vsque penetrasset, femina occurrit, his verbis vsa: „Quo pergis *Druse!* cupide & inexplibilis. Non enim potes haec omnia ex fatis videre; quam ob rem recede, nam tibi iam adest exitus vitae, & rerum tuarum omnium.“ Ex qua siue vera siue ficta, — forsitan ab ipso *Druso* ad purgandum reditum excogitata — fabella, id certe efficitur, magni fuisse feminarum apud Germanos in rebus grauissimis operam.

Maxima igitur fuit contumelia, qua *Gothi* olim, quum *Belisarius* signa victricia *Raennae* inferret, ab vxoribus suis adfecti sunt, quippe quae, quod a Romanis, corpore & omni omnino externa specie exiguis, vinci non erubissent, ora maritorum sputo respergerent. Quod feminarum probum, historia teste, acrius illos momordit quam Romanorum tela; ea enim re excitati

\*) Hoc *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. I. haud obscure tangit his verbis: Επει δε και παρὰ Γερμανοῦς αἱ γυναῖκες κλημενται γυναικες, αἱ ποταμοῦ θιναι προβληπσαι, και ερωτων ελιγμοῖς και φοβοῖς, τεκμαιρονται και προθεσιζουσι τι μελλουσα, αυται γαρ οκ εισαι αυτες ται μαχη θινδαι προς Καισαρα την επιλαμψαι Ελληνη την νικαν.

tati sunt, vt si non victores, tamen expugnatores Romae, planeque ita, vt Germanos decuit, duce *Totila* occiderent,

Sane, si omnium temporum historiam animo perlustraueris, haud facile tibi praesto erit gens, in qua honor generi feminino habendus, tam sancte ab omnibus praestitus sit, quam inter Germanos. Hinc etiam in calidiores regiones ad populos dissolutissimos translati, & in omnibus aliis rebus ab ingenta sibi morum integritate degeneres facti, tamen, si vel diuissime inter Romanos degere coacti essent, fidem feminis datam incorruptam feruarunt; & post complura demum secula, ex permixtione cum aliis gentibus externae labis nonnihil contraxerunt. Fuerunt quidem, non nego, quaedam de matrimoniis inter illos constituta, quae modum excederent, at eadem impediisse scimus, quominus sanctissima illa vincula tam facile, quam alibi, possent dissolui. Laudi igitur *Varnis*, Germanorum genti, duco, licet nimis rigidus iste illorum mos censendus sit, quod de iisdem praedicat *Procopius*: „*tanto honore pudicitia apud barbaros colitur, vt femina, de cuius nuptiis actum est, etiamsi corpore sit integra, pro corrupta habeatur.*“ Quin ne morte quidem sponsi, sponsae in eundem officia cessarunt, adeo vt legibus in eum animaduerti posset, qui virginem, alii desponsatam, matrimonio sibi iungeret. Nec tam facile quam inter alios v. c. Romanos, sponsalia rite facta dissolui ibi poterant. *Nisi ob stuprum* — vt habet *Procopius* modo laudatus — *barbari illi non dimittunt sponsam.*

Fuerunt haud pauci, qui Germanos reprehenderent, quod hereditate fundorum excluderent filias. Mihi secus videtur. Nam illa ipsa re cauere voluerunt, ne externis rationibus, sed tenerimo solum animi affectu ducti, matrimonium inirent, quod quidem complures eorum leges satis clare innuunt. Quid enim? Nonne ipsa famigeratissima illa lex *Salica* — LL. Sal. Tit. 62 — hereditate aviatica feminas priuans, pro ea re militat? meo quidem

dem iudicio nulla alia ratione lata, quam vt virgines, non opibus atque diuitiis, sed veris solummodo virtutibus, iuuenum peccata expugnarent. Errare igitur mihi videretur *Marculus*, confuenditiam illam *impiam* nominans, quam contra, morem per plura secula huic nationi proprium, nec laude sua fraudandum, puto. Inde factum est quoque, vt apud Germanos non vxor marito, sed maritus vxori dotem afferret, eamque dotis constitutionem posterioribus seculis litteris firmaret, quod medio etiam aevo praeter *Ottone* II, \*) *Henricum* II, *Henricum* IV, alios, praecipue *Henricum aucupem* celeberrimis illis tabulis, quae vxori *Matbildi*, *Quintilingaburg*, *Palthi*, *Nordhusam*, *Gronau* & *Duderstede*, dotis nomine in ius proprium commendant, fecisse, satis notum est. Ac ne quis existimet, apud Germanos tantum, vtpote rudem omnino incultamque gentem, id moris fuisse, in veteri Graecia quoque, genii ac moris elegantioris matris, vestigia eius rei haud obscura deprehendimus. *Lycurgus*, celeberrimus ille Spartanorum legislator, tam nobilem eius instituti rationem reddit, vt gloriari nobis liceat, maiores nostros in eadem cum limatissimis, quae vnquam tulit aetas, ingeniis, sententia fuisse. \*\*) Ipsum age audiamus. *Ne vel ob inopiam aliquae manerent inuptae*, — respondit, interrogatus, cur virgines sine dote nuptum dari iussisset? — *vel propter opes expetentur: sed quiuis in mores puellae intuens, virtutem in delectu sequeretur.* Ita, quod *Lycurgo* placuerat, Germanis vsu venit.

Quumque haud raro factum esset: vt Germani, sponfarum forma supra modum capti, nimia in ea re liberalitate vterentur, et nullam

\*) Cuius pro coniuge *Theophania* instrumentum dotale, tabularium *Ganderihemense* etiamnum seruat.

\*\*) Οτις μὲν δὲ ἐνδίκην ἀγάμει τινὲς αἰῶνι, μὲν δὲ διὰ περιστάσεων ἐπιδοῦνται, αἰσὺς δὲ εἰς τοὺς ἄλλους τῆς παιδὸς ἀφῆται ἀπὸ τῆς μητρὸς πικρῶτα. *Plutarch.* in *Lacon*, apophth. T. II, Op. p. 227.



nullam omnino — quod plerorumque amantium mos est — rei familiaris haberent rationem, apud complures nationes lege cautum erat, ne modus facultatum in constituenda dote excederetur, v. g. apud Visigothos, vbi sponso maiorem decima opum parte dotem offerre non licuit. Contra vero etiam in eum, qui vxorem dotare *neglexisset*, medii aevi temporibus poenitentia publica animaduertebatur. Maximum sane argumentum Germanis curae cordique fuisse, vt vxori etiam post mariti obitum honeste et liberaliter viuere liceret. Ob quod ipsum peculiaribus nonnumquam feudis in casum viduitatis, refutantibus maritis, inuestita est, quorum etiam si pars tantum in vidualitium ipsi fuisset attributa, liberum illi eiusdem augendae fuit arbitrium. Et quis est, quem fugiat, quam largae sint portiones illae statutariae, quibus etiamnum in compluribus Germaniae prouinciis, ex decreto legum ibi receptarum, viduis prospici solet, quippe quae nunc solidam successionem, nunc dimidiam honorum omnium partem, nunc eandem cum liberorum quolibet portionem, nunc — vt *Francofurti* — dulcissimis illis pueritiae meae incunabilis — totius hereditatis vsumfructum accipiunt. Iidem Francofurtenses lege sanxerunt, vt si quis maritus vel aduersa fortuna, vel luxu atque intemperantia eo reciderit, vt concursus creditorum emergat, ante creditores vel maxime priuilegiarios ipsosque pupillos, quibus alias mire patrocinantur leges, viduae, respectu dotis illatae primus locus deferatur. In *Saxonia electorali* viduae nobilis arbitrio permittitur, vtum dotalitium — si in pactis coniugalibus nihil super ea re sit constitutum — poscere, an portionem statutariam viduarum ciuicarum accipere velit. Quodsi prius elegerit, praeter dotalitium ipsa cibaria — *Musteil* — et superuita — *Eingeschneitel* — illi tribuuntur. Quid? quod in *Holfatia* viduae nobiles per annum et diem post obitum mariti, omnibus ex vniuersis eiusdem praediis redditibus fruuntur, dimidia parte pecorum, pecuniae paratae et quicquid rerum mobilium duran-

te matrimonio partum est, potiuntur, nec non illata et donationem propter nuptias pleno iure acquirunt; quod *ius fasciae capellaris* seu *Huvenbands-gerechtigkeit* appellant. \*)

Verum non viduis solis, sed filiabus etiam prospiciunt Germanorum leges. Si enim, ut alia ex opima matris viduae conditione ad ipsas quoque redundantia emolumenta taceam, vltimus vasallus vita decedens, filias bonis allodialibus destitutas reliquerit, ex pactis et obseruantia curiarum clientelarium determinata fors instar dotationis, et quamdiu innuptae sunt, eiusdem vsurae loco alimentorum ex feudis adeo ipsas largiuntur. Et quid de *Megapolitanorum* legibus dicam? quae filiabus et ex filio neptibus vasalli, sine prole virili demortui — huic enim, si adest, onus alimentandi subeundum est — ius in feuda usufructuarium vocabulo *re Erbjungfernrecht* in tabulis eorum insignitum, ad dies vitae concedunt. Et quamuis dubio prorsus careat, ex iuris germanici antiqui & medii placitis sorores a fratribus saltem, in successione in bona avita fuisse exclusas, idque nec ab hodierni aevi moribus illustres inter ac nobiles alienum sit, easdem tamen, diuisione *totali* facta, agnatis etiam remotioribus praelatas fuisse, ex iuris germanici medii aevi de diuisione bonorum principiis, ipsaque praefatae diuisionis natura satis constat; imo sunt, qui ex rationibus haud spernendis feminas iure germanico indistincte remotioribus agnatis in successione praepositas fuisse statuunt. \*\*)

Nec minus munificos in sponfas se praebuere Germani, sed et post primam coniugii noctem, quo tempore, mane, laeti ob

\*) Sin vero — sunt verba Perillustreis ac Generosissimi Liberi Baronis de *Selchow* — praedia non habeat maritus, vsurae annuae omnis pecuniae foenebris viduae adjudicantur.

\*\*) *J. J. Reinhard, von Erbfolgsrechte der Töchter vor den entferntern Stammvattern in teutschen Reichsallodien, Gießen 1746. 4.*

ob adprehensam a suavissima coniuge tori coniugalis possessionem, illud muneris, quod *Morgengabam* dicunt, ipsis offerebant. Hic modum liberalitatis plerique nesciebant, et maximam patrimonii partem novellae coniugi donaturi fuissent, ni leges, certe apud nonnullas gentes, modum certum posuissent. Quicquid vero *Morgengabae* nomine feminis esset oblatum, si certa specie contineretur, nec pacta peculiaria dominium restringerent, plenae et absolutae earundem potestati erat permissum, ita ut illud vel vendere, vel aliis rursus donare, vel oppignerare, denique pro arbitrio ea re uti possent. *Die Frau* — ut in Spec. Sax. Lib. 5. art. 10. — *erbet die Morgengab auf ihre Erben, und mag damit thun und lassen was sie will.* Ab hoc primum tempore — *nachdem die Decke beschlagen war* — quae antea desponsata tantum diceretur, vxor appellari coepta est. Quin insequenti etiam tempore, quum *ιερολογίας* ecclesiasticae mos iam inualuisset, quae sacro ritu nuptum alicui locata esset, non prius quam post consensionem thori ad nomen vxoris et iura inde pendentia adspirare potuit. *Sie wird seine Genossin und tritt in sein Recht — wenn sie in sein Bett tritt.* \*) Nec defuerunt, nec adhuc defunt leges, quae corporum etiam commixtionem, imo grauiditatem vxoris, ad horum iurium effectum, requirerent. \*\*) Nam et si proceres, ad exemplum vel ipsius Imperatoris *Maximiliani I. a. 1474.* *Mariam Burgundicam* ducentis, per legatum aut procuratorem virginem sibi iungendam curassent, stragulae lecti, in quo sponsa requiesceret, pedem subdere hunc oportuit, vt

\*) Ius Pron. Sax. Lib. I. art. 45.

\*\*) et adhuc requirant, e. g. *Francofurtenses*, quae sancunt: *Das alle Päch und Geding so in den Heurathsbriefen abgeredet worden, anders nicht für kräftig sollen gehalten werden, es seien dann beide Ehegemahle öffentlich zur Kirche gegangen, Ehelichen beigelegen, dar auf einander Beiwohnung gerhan, und also rechte Eheleut worden.* Ref. Moenofrancof. P. 3. tit. 3. § 5.

vt lepidissimam illam historiam *Friderici III. cum Eleonora* silentio praeteream.

Quicquid sit, id certe ex ea re patet, Germanos coniugii vinculum, rem esse feriam, ideoque, quantum eius fieri posset, caute, sollicitè et religiose peragendam existimasse. \*) Et tantum abest, vt mores nationis ea re infamari possint, vt potius hoc ipso aeuo, eos, qui cum mulieribus conuersarentur, pudoris leges minima tantum ex parte migrare, religioni sibi ducere oportuerit. Cuius rei exemplum est *Barbara*, Electoris *Brandenburgici* filia, ducis *Mantuanorum* coniux, adeo verecundiae studiosa, vt litteris

\*) Quem magnum et tantum non nimium fauorem, quo Germani matrimonia prosequuti sunt, et id testatur, — verbis Perill. ac Generosiss. *L. B. de Selchow* in §. 410. aureorum eius elementorum iuris germanici priu. exstantibus, vtor — „quod caelibatum magno odio habuerint, aetatemque legitimam praestituerent, intra quam quis matrimonium inire teneatur, quae plerumque quinquaginta annis absoluebatur.“ Hinc ius illud *hagestolziatus*, s. ius fisci hereditatem defuncti *hagestolzii* capiendi, hinc mos hereditatem defunctae caelibis decrepitae fisco forestali assignandi, secundum bellissimam illam paroemiam: *die alte Jungfern gehören dem Oberjägermeister wie die Hirschhäute*. Quod ius *hagestolziatus* in quibusdam territoriis contra viduas adeo, intra certum tempus matrimonium haud iterantes, exercetur; de Würtembergico ducatu hoc testante *Schottelio* c. I. §. 21. Quod enim, in quibusdam territoriis, certa pecunia pro concessione matrimonii iterandi soluenda est, exceptionem constituit, nec regula generalis inde deriuatur. Cuius concessionis impetratae testimonium in praefectura *Giebichenstein*, qua consensus similiter est redimendus, *Stechschein*, *Stechzettel* appellant. cf. omnino *L. B. de Selchow* Elem. iur. german. §. 435. not. 2.

litteris a. 1464. ad patruelem suum electorem Brandenburgicum datis, filiam suam quatuordecim annis natam. duci *Mediolanensi* nuptum dari potuisse ideo neget, *quoniam is sponsam denudatam per medicos suos inspici voluerit.*

Omnino id laudis Germanorum nationi tribuendum est, matrimonii vincula nullo unquam tempore lufum iocumque illis visa esse, quo factum est etiam, vt sine consensu parentum iniri numquam possent. Quod quidem, ne Vestra, Auditores! patientia abutar, nubem enim legum scriptorumque id probantium excitare in procliui esset \*) — vnico tantum loco ex Capitularium libro 7, confirmare in animo est. En verba ipsa. *Decretum est, vt vxor viro legitime iungatur: aliter enim legitimum non sit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam foeminam dominationem habere videntur, vxor petatur, & a parentibus & propinquioribus desponsetur.* Nec patris solum sed matris etiam consensum requirebant, vt rite peractum videri posset matrimonium. Quod ipsum tanquam nouum argumentum adhiberi potest, quanta apud Germanos feminarum in rebus grauissimis fuerint partes. Idque non magis ob leges, matris potestatem in liberos tuentes, quam ob impentum in easdem amorem fecerunt. Quodsi vero accidisset, vt omnia ista a *regibus* susque deque essent habita, coniugium tale illegitimum statim soluendum curarunt. \*\*)

Nec

\*) cf. *Roßhan*, causarum patroni apud Francofurtenses celeberrimi, Diss. inaug. de materna potestate Germanorum in liberos, Goett. 1772.

\*\*) Sic in *Gregorii Turonensis* hist. Franc. c. 33. l. 9. episcopum quendam *Burdegalem* matrimonium, quod per triginta integros annos durasset; ob spretam parentum consensionem rescidisse, eiusque decreti ita rationem reddidisse, legimus: *quia sine consilio parentum eam coniugio*

Nec nostris diebus desunt leges prouinciales, ex quarum decretis non solum matrimonium, cui consensum denegarunt parentes, etiamsi cōpula sacerdotalis affuerit, pro illegitimo atque irritō, verum etiam — vt saltim apud *Solmenses* moris est — liberi ex illo procreati pro spuriiis haberentur. Et quem fugit, ex iure prouinciali apud alios alio, parentes liberis sine consensu ipsorum matrimonium ineuntibus, legitimam vel *totam*, vt in Hassia nostra, Bohemia, Holsatia, terris Gothanis & Nassiois aliisque, vel *dimidiam* eius partem vt apud Bauaros, Cliuenses & Brunsuico Lüneburgenses vsu receptum est, poenae loco posse adimere?

Quocunque igitur oculos nostros in dulcissima Germania nostra conuerterimus, manifesta honoris sexui feminino habiti deprehendimus vestigia. Quod si fecus alicubi fiat, ex nimio, quod maiores nostri durante medio aeuo Romanorum iuri statuerunt, preiō id repeti debet. \*) Bellicosissimi sane gentis nostrae imperatores, qui id solummodo egisse videntur, vt regni fines quotidie proferrent & nationes subigerent, in legibus a se latis sexui sequiori optime prospexerunt. Sic a *Carolo Magno* non solum id cuique permissum, vt ex quocunque regno vellet, vxorem duceret, sed

*copulasti, non erit vxor tua.* Quid? quod in synodo *Dingolsiana Thaslonis* a. 772. a congregatis episcopis & Boiariae proceribus Bauarorum matribus id iuris concessum est, vt filiae cum seruo contubernium, ante duos & quod excedit annos initum, possent dirimere cf. Venerabilis Georgiae Augustae Antecessoris *Ricci* Spicileg. ad Engauii I. G. p. 432.

\*) Sic v. g. in praefectura Onoldinensi *Gevalron* peculiare illud seruitutis genus obtinet, vt patris liberi, matris vero seruae, filii quidem, sed ii soli, filiae vero cum omni futura muliebri stirpe fiant mancipia. Verum inhumano isti mori natura ipsa constituit terminum!

sed feminis etiam concessum est, ut etiam in alieno regno cum viris degerent, ius tamen in bona tenerent. Multo aliter *Clotari II.* temporibus factum est, quibus viduis diuitibus virginibusque opulentis, semper timendum erat, ne regia *praeceptione* viro, quem neque noscerent, neque noscere vellent, iungerentur.

Superbis Romanorum legibus cautum erat, ne feminae, nec in propria nec in aliena causa aliquem coram iudice possent accusare. nec iurisdictionem nec iudicium haberent, nec ad munera publica admitterentur, aut aliquo modo ad rem publicam accederent. Forum ipsis erat clausum, templa tantum, sed iis solis, quae dulcissimis gaudiis nuntium mitterent, aperta. Longe aliter apud Germanos! apud quos mulieres, quas non minus reverentur, quam diligunt subditi, in maioribus ac minoribus regnis, ad gubernacula reipublicae sedent; aequae ac viri illustres in comitiis imperialibus de salute Germaniae consultandi ius habent, summis in ecclesia & ciuitate muneribus funguntur, Abbatissarum, Praepositarum, cum & sine potestate territoriali, dignitatem nasciscuntur, imo medii aevi temporibus solenni ritu feudis inueftiebantur, quae ad summorum principum, quin imperii \*)

C 2

officia

\*) Cui rei non aduersatur sententia *Henrici VI.* qua a. 1230 definitum; „quod nulla virgo vel mulier in vno quatuor officiorum principalium, scilicet dapiferi, pincernae, camerarii, marchalli ratione hereditatis fratri suo succedere possit:“ quippe quae magis respicere videtur successionem fororis ministerialis. In registro *Frumionis* in *Hontheimii* hist. dipl. *Treuir.* T. I. p. 668 expressis verbis dicitur; „si quis ministerialis ecclesiae obierit & non filium sed filiam de familia ecclesiae superstitem reliquerit; Dn. Abbas de bona & pia consuetudine potest eam de feodo patris sui infeodare. cf. Perillustres *G. L. Boehmeri* Obs. iur. feud. p. 139. seq. ed. nov.

officia aulica maxime insignia aditum parabant. Et quamvis notissima res sit, ecclesias & communia illis temporibus in deferendis aduocatiis opum & dignitatis praecipuam habuisse rationem, nec nisi potentissimos principes, Aduocatos tutoresque sibi fuisse, tamen historia non caret exemplis, Abbates summe venerabiles, aduocatiis ecclesiae feminis mandasse, ut quum votis religiosis ab omni eorum confortio essent seclusi, nonnullam tamen cum his generis humani deliciis rem haberent. Inexpectata sane sed omni laude digna harum rerum mutatio! Anterioribus enim temporibus tantum abfuit, ut in tutelae vel imperii societatem venirent, ut ipsae potius, quoad viuerent, sub tutela essent. Nunc vero historia teste, tutelae gerunt, cui rei etiam in primo & secundo gradu lineae ascendens, Germanorum leges easdem inprimis praeficiunt, *vicariam imperii curam* habent, ut v. c. *Theophania*, quae tutelam imperii & filii *Otonis III.* habebat; iura, alias ad imperatores solos pertinentia, veluti ius primariarum precum, exercent, ecclesiis maxime insignibus patrocinantur, quod quidem officii earundem antistites libentissime illis tribuunt. Exemplum huius rei est *Henricus Abbas Haermundensis*, a. 1226, aduocatiis ecclesiae *Egmondensis Wilbelmo de Egmonda* hac ratione reddens; *quod si idem WILHELMUS sine filio legitimo decesserit, FILIA SUA NATU MAIOR praedictam aduocatiis, cum toto praedicto feudo recipiat; quod si nec FILIAM LEGITIMAM habuerit, frater suus senior legitimus successerit in eadem aduocatia & dicto feudo statuatur.* Elegans sane Abbas,



Abbas, multo etiam elegantior sine dubio, nisi severis ordinis regulis fuisset adstrictus!

Quin & proceres imperii saepe feminas, imperii socias sibi fuisse, & si ipsi absentes esse cogentur, vicariam terrarum suarum procuracionem illis mandasse, notissima res est. Certe *Otto III.* quum Romae versaretur, digniorem reperire non potuit, cuius fidei imperii curam traderet, quam magnam *Ottonis Magni* filiam, *Matildin*, cuius sapientissimae principis sceptrum exosculati sunt omnes regni germanici ciues. Et nuper admodum fuit, quam feminarum illa longe praestantissima, diuini *IOSEPHI* mater, immortalis *Maria Theresia* Electorum collegio esset adscripta. Gloriantur de feminis suis illustribus Germani, gloriantur inquam, quorum ex gente ortum ducit illa, omnium, quotquot per totum, quam late patet, terrarum orbem imperitant, nostris temporibus facile princeps — *Catharina II!*

Nemini igitur videbitur mirum, Germanos muliebri sexui tantum honoris habuisse, vt grauissimarum saepe, quae inter illos agerentur, litium arbitrium ad feminas detulerint. Sic in historia patria, maxime illa inter omnes insigni, & vt nunc *FREDERICI & WILHELM!*, sic omni tempore magnorum principum nominibus superbiente, nec filiarum Serenissimae domus nostrae de(sunt exempla, \*) ad quarum in rebus maxime ambiguis diiudicandis sapientiam comites affines confugerunt, nec filiorum

C 3

sacra-

\*) cf. Anonymi chronicon Waldensense in *Hahnii* Collect. monument. vet. & rec. Brunsv. 1724. T. I. p. 815. seq.

sacratissimae stirpis eiusdem, qui in maximi momenti rebus, principis necessitudine iunctae, laudo matrimoniali, lubentissime paruerunt.

Quum *Henricus* III cognomento, *Fortis*, & *Ludouicus* fratris *Otonis* nepos, aeterno illo pacto inter se transegissent, vt nunquam in posterum *Hassia* bipartito aut tripartito diuideretur, sed vni semper principi subiecta esset, & quo pacto istud omnibus bonae frugis *Cattis* exoptatissimum consilium exsequeretur, diu multumque, sed frustra cogitassent, tandem conuenit inter illos, vt vtri *Elisabetta*, *Friderici*, Landgrauii *Thuringici* & *Marchionis Misnici*, filia lectissima vellet nubere, solus ille in vniuersam *Hassiam*, exigua tantum parte alteri concessa, imperium haberet & in posteros quoque hereditate transmitteret. Accepta vtrimque conditione ad virginis patrem proficiscuntur, a quo erecti suspensique filiam dignam sane, propter quam vota fundenda, ambo in matrimonium petunt. Quae quum vna cum imperio in terras *Hassiacas* *Henrico* obtigisset, *Ludouicus* fidem quidem seruans, sed repulsa contristatus, *Grebensteinam* concessit, quo loco non ita multo post *Margaretam*, Comitem *Spangenbergae*, duxit uxorem. Tali modo duo principes se suaeque mulieris permiserant arbitrio, & quidquid erat in *Hassia* ciuium, compromittentem & compromissariam miris tollebat laudibus, vtriusque enim delectus votis eorum ex assere respondebat, felici tamen successu carens, quum matura vnici, quem genuerat *Henricus*, filii *Otonis* II, qui *Spangenbergae* veneno hausto interiit, *Hassia* *Herrmanno*

manno III, *Henrici III cognomento fortis*, ex fratre pronepoti  
cederet, \*)

Lubens materiae huic immorarer, nisi me suauitate argu-  
menti nimis captum & qua dicentem dignati estis, Viri suis quis-  
que nominibus condecoratissimi! indulgentia excitatum, limites  
eiusmodi oratiunculæ præfixos, iamjam egressum esse viderem.  
Nil igitur nunc superest, quam vt Vos, *Viri Spectatissimi!* ea  
qua quemque decet pietate & obseruantia orem atque obtester,  
vt tumultuariam hancce opellam ab adolescente, meliora forsan  
adhuc daturò, profectum esse cogitetis, naeuisque in ea occuren-  
tibus detis veniam. Quod si feceritis felicem me, faustaque  
omnia nunquam non existimabo.

\*) cf. J. H. *Schroeterus* de origine Hassiæ Landgrauiorum in E. I. de  
*Wesphalen* Monument. ined. rerum Germ. T. II. p. 1457. seq.









Masburg, Diss., 1773-8

ULB Halle

3

005 359 880







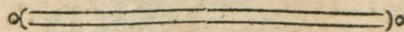


10

DE  
GERMANORVM ERGA FEMINAS  
OBSERVANTIA.

16

1784, 1.



LECTIO VT VOCANT CVRSORIA

DISSERTATIONI INAVGVRALI  
PRAEMISSA

ET

*P. 208*

IN SPLENDIDO  
DOCTORVM MARBURGENSIVM  
CONSESSV

RECITATA

A

IOANNE FRIDERICO PLITT.

---

MARBURGI CATTORVM  
EX OFFICINA BAYRHOFFERIANA.

1784.

